

Кузьменко В.О.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Анотація. У статті наголошено увагу на тому, що твори Григора Тютюнника наскрізь пронизані гуманістичними ідеями. Герої його новел є звичайними людьми з сільської місцевості, які живуть в складних умовах. Акцентовано на тому, що особливу увагу письменник приділяв дітям-сиротам, змальовуючи те складне життя, яке випадало на їхню долю. Митець досить добре відчував людей. Кожною своєю новелою Григор Тютюнник відтворював образ справжнього народу.

Ключові слова: літературознавство, гуманізм, новела, художній твір, поетика, творча спадщина.

Постать Григора Тютюнника вже декілька століть знаходиться у центрі уваги українських літературознавців. Митець завжди захоплював не тільки друзів та знайомих, а і всіх тих, хто хоч колись мав можливість прочитати його твір. Письменник посідає одне з провідних місць в літературі ХХ ст.

Про новели Григора Тютюнника і про його біографію написано багато досліджень. Зокрема, творчість Григора Тютюнника досліджували О. Смольницька, В. Євсєвська, І. Лагола, Р. Мовчан, Н. Шеремета, І. Дзюба. Про нього писали О. Соловей, В. Марко, Л. Мороз, В. Даниленко, Г. Єжелов, О. Мусієнко, О. Шугай. Усі вони надзвичайно захоплювалися широкою душею автора, вмінням реалістично зображувати кожную деталь. Дослідники акцентують свою увагу на тому, що він був не автором, він був батьком своїх творів. У його власній творчій спадщині є автобіографічні твори, які містять філософське підґрунтя [9].

Посилення наукового інтересу до жанрів малої прози ХХ ст. свідчить про її значний духовно-естетичний потенціал. Пошуки українських новелістів розглядалися у працях О. Білецького, Г. Майфета, М. Йогансена, Б. Буряка, В. Цвіркунова, В. Фвиценка, Ю. Мушкетика, Є. Гуцала.

Відомо, що вивчення творчості письменника може бути значно легшим для сприйняття, якщо викладач чи вчитель обрав правильну методику для подачі матеріалу (схематика, електронні ресурси,

електронні засоби тощо). Для вивчення творчості Григора Тютюнника доречним може бути створений електронний засіб навчального призначення, куди можна розмістити не лише критику на творчість митця, а й відео матеріали, аудіо та фото [8; 10, с. 304].

Майже всі твори Григора Тютюнника наскрізь пронизані гуманістичними ідеями. Головні герої його новел, прості люди з села, з народу, які живуть в складних умовах та сповідають закони добра і милосердя. Уже сам той факт, що Григор Тютюнник писав не про знать, а про сліпих, німих, ущербних людей несе в собі гуманістичний посил. Особливої уваги письменник приділяв дітям-сиротам, змальовуючи те складне життя, яке випадало на їхню долю. Митець досить добре відчував людей. Кожною своєю новелою Григор Тютюнник відтворював образ справжнього народу.

Відомий український поет Борис Олійник колись казав про Григора Тютюнника, що той був прямолінійним і принциповим до жорстокості, але такий характер був у митця не від народження, а зредагувався за життя. Критик розповідав, що митець був безмежно талановитим, словами міг намалювати найреалістичнішу картину життя, наголошуючи на тому, що до літератури Григор Тютюнник ставився ніби до рідної матері [4, с. 79].

Одним із загальновідомих фактів є той, що Григор Тютюнник дуже любив дітей, вважаючи їх найчистішими істотами у світі [2, с. 1]. Твори, головними героями яких є діти мають автобіографічну основу, бо вони є точною копією того життя, яке довелося мати й самому авторові. Григор Тютюнник ніби намагався оживити в глибинах своєї душі все найсвітліше та найчистіше, що він коли-небудь зустрічав у житті, закарбувати все те словом, образом, художнім текстом. Образ дитини у новелах Григора Тютюнника є самобутнім морально-етичним еталоном, крізь який автор пропускав чужий йому зовнішній світ. Скрізь у творах митця вимальовується складний дорослий світ, побачений зором ні в чому не винної дитини.

Так, одним із гуманістичних творів автора є новела «Сито, сито». У ній мова йде від імені маленького хлопчика Іллі, на долю якого випало тяжке життя воєнного періоду. Вони з матір'ю вимушені жити у старій хатині, у яку в холодну зимову пору намітає купу снігу, а розтопити вогонь у печі вдається не кожного разу. Автор змальовує ті тяжкі часи, намагаючись показати читачам, яким гірким може бути життя, але навіть серед цієї гіркоти знайдуться ті, кому жити ще тяжче. Люди були у розпачі, чоловіки воювали, а жінки засинаючи зі сльозами на очах молилися, щоб кохані повернулися додому живими [1, с. 46].

У новелі «Сито, сито» Григорій Тютюнник вимальовує картину, в якій тітка Олена приходить до матері головного героя з проханням поворожити, чи живий її чоловік, чи вже давно його душа покоїться з миром. Тут і починається все найцікавіше. Мати і син дістають сито, проводять над ним обряди, промовляють чарівні слова. Але Ілля сміється, бо він знає, що результат ворожіння залежить від нього, бо саме він штовхає сито: праворуч – означатиме смерть чоловіка, ліворуч – солдат живий. Здавалося б, яка страшна річ: у руках ще зовсім маленького хлопчини доля іншої людини. Він вирішує, заспокоїти чиюсь душу, або ж посіяти в ній насіння жаху і розпачу. Та як вже раніше було зазначено, Григорій Тютюнник гуманіст з великою душею, саме тому він робить натяки на те, що маленький Ілля не сміє погано вчиняти з іншими людьми, і ніколи раніше він не штовхав підситок праворуч. А вже у самому кінці його душу і зовсім розриває почуття провини, і він намагається розповісти тітці, що все те ворожіння, то лише його забави, хоча вже й занадто пізно, тітка йде так нічого не почувши.

Новелою «Сито, сито» Григорій Тютюнник намагається виховати у душах читачів почуття співчуття та людяності. Він показує, як складно буває людям. Іноді, вони готові на все, аби хоч трішки заспокоїти власну душу. Навіть мати Іллі також ходила ворожити до інших людей, бо їй здавалося так надійніше: «Та все ж здається, що хтось більше знає...» [6, с. 69].

Образ дитини був фаворитним для Григора Тютюнника. Вочевидь, цей тип був ідеальною «матеріальною оболонкою» для вираження тих почуттів та емоцій, які давали авторові потужний поштовх створювати нову художню дійсність. Митець протиставляв злу типаж дитини, адже дитя – це завжди чисте, довірливе, янгольське створіння. Можливо, саме за образами цих маленьких героїв Григорій Тютюнник приховував свій власний біль та невтоленність страждання на землі [11, с. 55].

Відомий літературознавець Л. Мороз колись зазначив: «Григорій Тютюнник ретельно досліджував найтонші, найприхованіші мотиви поведінки своїх героїв, і робив це з величезною, всепоглинаючою любов'ю та повагою» [3, с. 70]. Григору Тютюннику довелося жити і творити у той період, коли суспільство прогнивало зсередини, і навіть найсильніші ламалися. У своїх новелах Григорій Тютюнник «руйнує героїчно-патетичну естетику», яка була нав'язана соцреалізмом, і виступає захисником «маленької людини». Саме цю проблему автор намагається розкрити у своїй автобіографічній новелі «Смерть кавалера» [7].

Не можна заперечувати той факт, що навіть дорослі герої новел Григора Тютюнника найчастіше сприймали життя крізь призму дитячого світобачення. Багато героїв малої прози автора були інфантильними, наївними та беззахисними перед самим життям [5, с. 260].

Григор Тютюнник віднайшов власну творчу філософію, використавши естетику болю і страждання, щоб уберегти людство від затверділості, сухості існування, а також навчити всіх і кожного, що попри все на світі, що б не трапилося, треба завжди залишатися Людиною. Він підводить читача до розуміння таких простих понять, як добро і зло, патріотизм, продажність, гуманізм. Герої Григора Тютюнника – люди з паралельного світу, заперечувати існування яких було б просто абсурдно. Усі вони жили і житимуть як окремий вагомий художній чинник національної самобутності й самоусвідомлення.

Людина Григора Тютюнника – найінтелігентніша та найсамобутніша значущість. Але саме життя у новелах пагубне та несправедливе: молоді рано йдуть із життя, люди, які заслуговували на довге та щасливе існування також гинуть. Самотність персонажів виражала індивідуалізм кожного з героїв. Вона символізувала яскраве стриміння до свободи. Основою буття для Григора Тютюнника було коріння родоvodu. Збереження національної самовіданності, духовності і гуманізму – ось що було справжньою цінністю для прозаїка.

Література

1. Історія української літератури ХХ століття: [підручник]: у 2 кн. / [за ред. В.Г. Дончика]. К. : Либідь, 1998. Кн. 1: Перша половина ХХ століття. 1998. 464 с.
2. Мовчан Р. Чи був дитячим письменником Григор Тютюнник? *Літературна Україна*. 2001. 6 грудня. С. 1.
3. Мороз Л. Григор Тютюнник: нарис життя і творчості. К. : Дніпро, 1991. 207 с.
4. Олійник Б. Не випадати з ріки часу. Бесіда з поетом Б.Олійником. *Дніпро*. 1986. №9. С. 78–88.
5. Ткачук С. Мотив болю у творчості Григора Тютюнника. *Прийшов, щоб не розлучатися: На пошану 70-річчя Григора Тютюнника*. К. : Твім інтер, 2005. С. 251–263.
6. Тютюнник Г. Повести и рассказы. Сборник. М. : Советский писатель, 1989. 720 с.
7. Тютюнник Гр. Смерть кавалера: повісті і оповідання. К. : Махаон–Україна, 2001. 256 с.

8. Шарова Т., Шаров С. Історія української літератури 40-60 рр. XIX ст. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 201 с.
9. Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В. 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.
10. Шаров С.В., Шарова Т.М. Електронний підручник «Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII ст.» у самостійній діяльності студентів-філологів. *Збірник наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ПП Жовтий, 2011. Ч. 3. С. 304–311.
11. Шевченко А. Щастя й злощастя Григора Тютюнника. *Дивослово*. 1999. №1. С. 55–60.

Мажара Н.С.

асистент кафедри української і зарубіжної літератури

Гуртовенко Т.К.

здобувачка вищої освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

**КІНЕМАТОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ТВОРЕННЯ ОБРАЗУ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В РОМАНІ К. ТУР-КОНОВАЛОВА, Д. ЗАМРІЯ,
О. ЛІСОВИКОВОЇ «ХУДОЖНИК»**

***Анотація.** У статті проаналізовано особливості кінематографічної реконструкції постаті Тараса Шевченка в кіноромані «Художник» українських сценаристів К. Тур-Коновалова, Д. Замрія та О. Лісовикової. Охарактеризовано авторський коментар, кадр, монтаж і портретну замальовку як основні кінематографічні засоби образотворення.*

***Ключові слова:** кінороман, художній образ, кінематографічний образ, реценція*

Більш ніж півторастолітня історія досліджень біографії та творчого доробку Тараса Шевченка позначена низкою ґрунтовних, виважених наукових студій, які становлять українську шевченкіану. Це праці І. Дзюби, С. Єфремова, П. Зайцева, О. Кониського, Д. Лукіяновича, І. Меншикова, Л. Ушкалова та багатьох інших, що репрезентують його як поета, художника, учасника культурно-просвітницького товариства.

Рецензії, статті, монографії, розділи в підручниках та енциклопедіях не лише заклали підвалини наукового шевченкознавства, а й розкрили